

Gilaki Clitics: A Typological Study

Ayoob Esmailnejad Nodehi¹ , Behrouz Mahmoodi Bakhtiari^{2*} ,
Narjesbano Sabouri³ , & Zahra Abolhassanichimeh⁴

Vol. 12, No. 4, Tome 64
pp. 227-263
October & November 2021

Abstract

To consider significant variation of dialects of Gilaki Language and different approaches on the classification of clitics and different usage of this element in the Iranian dialects and languages, writer purposes to determine variation of clitics in Gilaki language, various features of clitics and their position in this language. There are two questions here: 1-how is typological verity of clitic and its feature in Gilaki language? 2- where is the position of clitic in the sentences of this language? it seems that there is same varity of clitic in three dialect divisions of Gilaki and clitic occupy second position into the sentences of this language. linguistic data of Gilaki has been investigated on the basis of a questionnaire of Max Plank written on typological investigations of clitics on which It has been analyzed in 5 separable parts including general features of the language, categories, specific features, place of clitics in the phrases and its movement. Collected data from three branches including west, east and Galeshi has been analyzed on basis of descriptive- analytical- comparative method. The results will express that there is sameness of clitics among three mentioned branches of Gilaki. Generally we can observe pronoun pre-clitics connected to objective symbol, Objective symbol post-clitics /ə/, emphasis clitics and post- clitics of the symbol of conjunction /O/ in Gilaki language. There aren't Post-clitics of personal pronouns connected to nouns, verbs, adverb and adjectives in this language. It isn't possible to move clitics to the prior position. Indeed considering the investigations, Wackernagel's law about second position is verifiable for Gilaki language.

Keywords: Typology, Clitic, Proclitic, Enclitic, Gilaki

Received: 31 May 2020
Received in revised form: 14 August 2020
Accepted: 28 September 2020

1. PhD. Candidate in Linguistics, Science and Research Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran; ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0002-6449-6389>
2. Corresponding author, Associate Professor, Department of Performing Arts, University of Tehran, Tehran, Iran. Email: mbakhtiari@ut.ac.ir, ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0002-5671-4040>
3. Associate Professor, Department of Linguistics, Payame Noor University, Tehran, Iran. ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0001-7414-3061>
4. Associate Professor, Department of Linguistics, Research Institute for Humanities Research and Development, SAMT, Tehran, Iran.

1. Introduction

Gilaki is one of Iranian northwest languages and a member of Caspian seaboard languages. It has many differences with Persian and many similarities to Medes, Parthian and Avestan languages (Stilo, 2001). In this article, we will present a typological analysis on clitics in three geographical divisions of Gilaki language. We intend to utilize some of typological devices from Max Planck linguistics institute to determine the varieties of clitics, its feature and the position of this element in Gilaki language. Generally, distribution and operation of clitics as a significant concept of morpho-phonemic studies are investigated in this project and our main theoretical approach is linguistic typology.

There are two questions here:

1-how about typological variety of clitics and its features in Gilaki language?

2- where is the position of clitics in the sentences of this language?

2. Literature

2.1. *This is level 2*

Zwicky (1977) has analyzed the clitics and Sportich (1992) has focused on the structure of clitics. Condoravdi and Kiparsky (2004) in their article entitled “ Clitics and Clause structure” have investigated the clitics variety in the middle and contemporary Greek language. They believe that some of clitics in some of dialects of this language find their roots in a projection of inflectional clause and they belong to a verbal head in other dialects. Anderson (2005) expresses that pronouns are so common to be as clitics and pronominal clitics have their specific features which some of them are relevant to being clitics and some of them are not.

Moreover, there are many Iranian researches on clitics. Shaghaghi (2006)

has presented a definition of clitics and its features. Rasekh Mahand (2010) believes that all of pronominal clitics in the languages all around the world are located in two positions: 1- Wackernagel's position. It means after the first words of sentences or constitutions. 2- before or after the verbs of sentences or constitutions located before the verbs. Sarahi and Alinejad (2014) have investigated clitics in Persian language typologically. Alinejad and Mohammadi (2015) have analyzed clitics in Surani dialects of Kurdish language and its collaboration with prepositions. Mazinani, Alizade and Sharifi (2017) have shown that evolution of clitics in Persian language presents a good explanation of inconsistency of this language with Dryer's vigesimal standards and Greenberg's No. 20 universal. Sabzalipour and Vaezi (2019) have discovered the function of clitics in agreement system instead of verbal pronoun and lack of doubling clitics in Dorvi dialect of Tati language.

3. Methodology

Throughout the current research, linguistic data of Gilaki has been gathered via field research on native speakers of some villages and towns of Gilan province. Then the data has been investigated on the basis of a questionnaire of Max Plank written on typological investigations of clitics on which it has been analyzed in 5 separable parts including general features of the language, categories, specific features, place of clitics in the phrases and its movement. Collected data from three branches including west, east and Galeshi has been analyzed on basis of descriptive- analytical- comparative method.

4. Results

The results will express that there is sameness of clitics among three mentioned branches of Gilaki. Generally we can observe pronominal pre-clitics connected to objective symbol, Objective symbol post-clitics /ə/,

emphasis clitics and post-clitics of the symbol of conjunction /O/ in Gilaki language. There aren't Post-clitics of personal pronouns connected to nouns, verbs, adverb and adjectives in this language. It isn't possible to move clitics to the prior position. Indeed considering the investigations, Wackernagel's law about second position is verifiable for Gilaki language.

Table of results

Linguistic Features (-/+)	B pish	B pas	Galeshi
SOV order	+	+	+
post position and GN	+	+	+
prodrop	+	+	+
objective clitics	+	+	+
pronominal clitics of verb	-	-	-
pronominal clitics of adverb	-	-	-
pronominal clitics of adjective	-	-	-
pronominal clitics of noun	-	-	-
pronominal clitics of preposition	+	+	+
interrogative and negative clitics	-	-	-
emphasis clitics	+	+	+
conjunction clitics	+	+	+
genitive specifier clitics	+	+	+
NPs order	+	+	+
enclitics and postclitics	+	+	+
first position of clitics	-	-	-
second position of clitics	+	+	+
stress of clitics	-	-	-

Linguistic Features (-/+)	B pish	B pas	Galeshi
double clitics	-	-	-
junction of clitics	-	-	-
movement to the end of phrase	+	+	+

دوماهنامه بین‌المللی

۱۲، ش ۴ (پیاپی ۶۴) مهر و آبان ۱۴۰۰، صص ۲۲۷-۲۳۳

مقاله پژوهشی

DOR: 20.1001.1.23223081.1400.12.4.15.7

واژه‌بست‌های زبان گیلکی: مطالعه‌ای رده‌شناختی

ایوب اسماعیل‌نژاد نودهی^۱، بهروز محمودی بختیاری^{۲*}، نرجس بانو صبوری^۳،
زهره ابوالحسنی چیمه^۴

۱. دانشجوی دکتری رشته زبان‌شناسی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.
۲. دانشیار گروه هنرهای نمایشی، دانشگاه تهران، تهران، ایران.
۳. دانشیار گروه زبان‌شناسی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران.
۴. دانشیار گروه زبان‌شناسی، پژوهشکده تحقیق و توسعه علوم انسانی، سمت، تهران، ایران.

تاریخ پذیرش: ۹۹/۰۷/۰۷

تاریخ دریافت: ۹۷/۱۲/۰۱

چکیده

پژوهش حاضر در جهت یک بررسی رده‌شناختی از عنصر زبانی واژه‌بست در زبان گیلکی تدوین شده است. در این پژوهش، سعی بر آن است تا باتوجه به تنوعات گویشی قابل‌توجه زبان گیلکی و نیز دیدگاه‌های گوناگون در طبقه‌بندی عنصر واژه‌بست و بهره‌وری متفاوت گویش‌ها و زبان‌های ایرانی از این عنصر زبانی، با یک بررسی رده‌شناختی، تنوع حضور واژه‌بست در زبان گیلکی و جایگاه حضور آن در جملات گیلکی مشخص شود. بدین منظور، واژه‌بست‌های زبان گیلکی براساس پرسش‌نامه رده‌شناختی مؤسسه ماکس پلانک در باب رده‌شناسی واژه‌بست مورد تحلیل قرار گرفته‌اند. پرسش‌نامه شامل ۵ بخش قابل تفکیک است که عبارت‌اند از: ۱. ویژگی‌های کلی زبان، ۲. حالات مقوله‌ای واژه‌بست، ۳. ویژگی‌های خاص، ۴. جایگاه واژه‌بست، و ۵. حرکت. داده‌های مذکور پس از گردآوری از سه ناحیه گویشی گیلکی غربی (بیه پس)، شرقی (بیه پیش) و گیلکی گالشی از شهرها و روستاهای شرقی، غربی و مناطق بیلاقی استان گیلان، به شیوه توصیفی - تحلیلی - مقایسه‌ای مورد بررسی قرار گرفتند. نتایج این پژوهش بیانگر یکسان بودن واژه‌بست‌های زبان گیلکی در سه گونه مذکور است و به‌طور کلی می‌توان بیان کرد که زبان گیلکی دارای پیش‌بست‌های ضمیری متصل به نشانه مفعولی، پی‌بست نشانه مفعولی /ə/، پی‌بست تأکیدی و نیز نشانه /o/ ربط است. همچنین مشاهده شد که پی‌بست ضمائر شخصی متصل به اسامی، صفات، حرف اضافه و افعال در این زبان وجود ندارد. حرکت برای واژه‌بست فقط به انتهای گروه میزبان امکان‌پذیر است و جابه‌جایی و جهش واژه‌بست به موقعیت پیشین در این زبان ممکن نیست. همچنین باتوجه به

بررسی‌های انجام‌شده، تحقق قاعده واکرناگل درمورد جایگاه دوم برای واژه‌بست در زبان گیلکی قابل تأیید است.

واژه‌های کلیدی: رده‌شناسی، واژه‌بست، پیش‌بست، پی‌بست، گیلکی.

۱. مقدمه

گیلکی از گروه زبان‌های شمال غربی ایرانی و از زبان‌های کرانه دریای خزر به‌شمار می‌رود. این زبان با فارسی تفاوت‌های عمده و با مادی، پارتی و اوستایی شباهت دارد (Stilo, 2001). در این پژوهش به تحلیلی رده‌شناختی درمورد واژه‌بست‌ها در یک تقسیم‌بندی سه‌گانه از گویش‌های زبان گیلکی پرداخته می‌شود و در تحقق این مهم از ابزارهای رده‌شناختی مذکور، برگرفته از مؤسسه مکس پلانک، برای تعیین تنوع عنصر واژه‌بست، بیان ویژگی‌ها و بررسی جایگاه آن در زبان گیلکی استفاده می‌شود. در پژوهش حاضر، مفهوم مهمی از حوزه مطالعات واژنحوی گیلکی، یعنی توزیع و عملکرد واژه‌بست‌های این زبان بررسی می‌شود و رویکرد اتخاذشده در این تحقیق، رده‌شناسی زبان است. بر این اساس پرسش‌های اصلی این پژوهش بدین شرح‌اند:

۱- تنوع واژه‌بست‌ها و ویژگی‌های این عنصر در گویش‌های مختلف زبان گیلکی به‌لحاظ رده‌شناختی چگونه است؟ ۲. جایگاه واژه‌بست در زبان گیلکی کجاست؟ همچنین فرضیه‌های پژوهش حاضر از این قرارند: ۱. به‌نظر می‌رسد که واژه‌بست‌ها در تقسیم‌بندی سه‌گانه گویشی زبان گیلکی تنوع یکسانی دارند و از منظر چارچوب منتخب، این زبان تنوعات و ویژگی‌های واژه‌بستی مختص به خود را دارد، ۲. به‌احتمال قوی جایگاه واژه‌بست در گویش‌های مختلف زبان گیلکی مشابه است و از قاعده واکرناگل تبعیت می‌کنند.

داده‌های این پژوهش از پرسش‌نامه‌ها، مقالات، پایگاه‌های اینترنتی و جامعه آماری گردآوری شده‌اند و پژوهشی تحلیلی-توصیفی-مقایسه‌ای را به‌وجود آورده‌اند. واژه‌بست‌های موردنظر، از میان جملات بیان شده توسط گویشوران زبان گیلکی از سه ناحیه‌ی گویشی مورد مطالعه براساس چارچوب رده‌شناختی کامری و پرسش‌نامه‌ای برگرفته از مؤسسه ماکس پلانک^۱ مورد بررسی قرار می‌گیرند. پرسش‌نامه مذکور به پنج بخش کلی تقسیم می‌-

شود که شامل سؤالاتی در حوزه‌های مختلف مربوط به واژه‌بست‌هاست. در بخش اول ویژگی‌های کلی زبان مورد بررسی قرار می‌گیرند. در بخش بعد حالات مقوله‌ای واژه‌بست مطرح می‌شود. در ادامه به ویژگی‌های خاص زبان موردنظر، در بخش چهارم به جایگاه واژه‌بست در جمله و در بخش پنجم به حرکت واژه‌بست پرداخته می‌شود. در نگارش داده‌های گردآوری‌شده، از نظام واج‌نگار فارسی بهره گرفته می‌شود.

پژوهش حاضر، تحقیقی هم‌زمانی در نواحی استان گیلان است و محدود به گویشوران بومی زبان گیلکی است که اغلب از نواحی روستایی سه گونه بیه‌پس در اطراف شهرستان رشت، بیه‌پیش در اطراف شهرستان رودسر و گالشی در حومه دیلمان و اشکورات به صورت تصادفی انتخاب شده‌اند.

۲. پیشینه تحقیق

پژوهش‌های جهانی در مورد واژه‌بست، متعدد و متنوع‌اند، اما در میان آن‌ها، نوشته‌های زویبکی^۲ (۱۹۷۷) درباره واژه‌بست و اسپورتیش^۳ (۱۹۹۲) در باب ساختارهای واژه‌بستی اهمیت ویژه‌ای دارند. مثلاً پژوهش اسپورتیش و همکاران (۱۹۹۸) که به بررسی وابستگی واژه‌بست ضمیری در زبان فرانسه می‌پردازد، نشان می‌دهد که باتوجه به غنای نظام واژه‌بست پیش‌فعل در زبان فرانسه، توزیع سطحی واژه‌بست‌ها به‌جز در بندهای امری مثبت تنها در یک قالب با هفت ستون خلاصه می‌شود.

Nom Neg 1st/2nd/Refl 3rd Acc 3rd Dat Loc Gen

در هر ستون از این قالب که عنصر پیش‌فعل هستند، تنها یک واژه‌بست مجاز به حضور داشتن است. یعنی به‌طور هم‌زمان امکان پر شدن دو ستون 3rd Acc و 3rd Dat وجود ندارد. کاندوراودی^۴ و همکاران (۲۰۰۴) در مقاله‌ای با عنوان «واژه‌بست و ساختار بند» به بررسی واژه‌بست‌های ضمیری در گونه‌های یونانی معاصر و میانه می‌پردازند. آن‌ها معتقدند که در برخی از گویش‌ها، واژه‌بست‌های ضمیری متصل به یک فراکنی از بند تصریفی هستند و در دیگر گویش‌ها متصل به یک رأس فعلی هستند. اندرسون^۵ (۲۰۰۵) بیان می‌کند که ضمائر از موارد رایج واژه‌بست هستند، و ضمائر واژه‌بستی به‌نوبه خود ویژگی‌های مهمی دارند که برخی از ویژگی‌های آن‌ها به واژه‌بست بودن آن‌ها ارتباطی ندارد و برخی دیگر به واژه‌بست

بودن آن‌ها مرتبط است.

پژوهش‌های داخلی متعددی نیز در زمینه واژه‌بست در زبان‌های ایرانی صورت گرفته است که از جمله آن‌ها عبارت‌اند از: شفاقی (۱۳۷۴)، که به تعریف واژه‌بست، انواع و خصوصیات آن در زبان فارسی پرداخته است. همچنین راسخ مهند (۱۳۸۸) بیان می‌کند که به‌طور کلی واژه‌بست‌های ضمیری در زبان‌های دنیا در دو جایگاه قرار می‌گیرند: الف) جایگاه واکرناگل، یعنی پس از اولین کلمه، سازه یا واژه واجی ب) مجاور فعل، پیش از فعل، پس از فعل یا متصل به سازه قبل از فعل. صراحی و همکاران (۱۳۹۲) پیرامون بررسی رده‌شناسی واژه‌بست در زبان فارسی و تنوع واژه‌بست‌های زبان فارسی، و علی‌نژاد و همکاران (۱۳۹۳) به تحلیلی از واژه‌بست‌های ضمیری در گویش کردی سورانی و تعامل آن با حروف اضافه پرداخته‌اند. در این مقاله عنوان می‌شود که گروه اسمی و ضمائر مستقل همواره به همراه حروف اضافه ساده و واژه‌بست‌ها با حروف اضافه مطلق ظاهر می‌شوند. مزینانی و همکاران (۱۳۹۵) نشان داده‌اند که بررسی سیر تحول تاریخی مشهود در نظام واژه‌بستی زبان فارسی، تبیین قابل‌توجهی برای ناهمخوانی این زبان با معیارهای بیست‌گانه^۱ درایر^۱ (1992) و همگانی شماره بیست گرینبرگ (1993) به‌دست می‌دهد. پژوهش سبزه‌علیپور و همکاران (۱۳۹۷) گویای نقش واژه‌بست در نظام مطابقه به‌جای شناسه فعل و عدم وجود مضاعف‌سازی واژه‌بست در زبان تاتی (گونه دروی) در قیاس با فارسی معیار است.

۳. چارچوب نظری تحقیق

دیدگاه‌های مختلفی درمورد تقسیم‌بندی‌های گویشی گیلکی مطرح شده است. مثلاً ستوده (۱۳۳۲، ص. ۱۱) و پورهادی (۱۳۸۵، ص. ۱۴) آن را مشتمل بر سه گونه «بیه پس» (غرب)، «بیه پیش» (شرق) و «گالشی» دانسته‌اند. درحالی‌که ارنسکی (۲۰۰۰، ترجمه صادقی، ۱۳۷۸، ص. ۱۴۲) به تقسیم‌بندی دو گونه «غرب» و «شرق» اکتفا کرده است. بخش اعظمی از پژوهش‌های صورت‌گرفته در گیلکی مرتبط به سطح ساخت‌واژی زبان مذکور است؛ مانند کریستین-سن^۲ (۱۹۹۶، ترجمه خماسی‌زاده، ۱۳۷۴) درمورد گویش گیلکی رشت، راستارگویا^۳ (2012) درباب زبان گیلکی و پژوهش سبزه‌علیپور (۱۳۹۴) درمورد مصدر در زبان‌های خزری.

در بسیاری از زبان‌ها عناصری دیده می‌شوند که ضمن دارا بودن ویژگی‌های واژه از برخی مشخصه‌های وندی نیز برخوردارند. هرمان^۱ واژه‌های پی‌بست و پیش‌بست را با در نظر گرفتن کلمه یونانی «کلینو»^۲ به معنی «تکیه دادن و خم شدن» برای نخستین بار ایجاد کرد و پس از آن کلمه واژه‌بست برای این عناصر به کار گرفته شد (Klavans, 1982, p.7). واژه‌بست تکواژ دستوری فاقد تکیه‌ای است که در ساخت‌های بزرگ‌تر از واژه (گروه) شرکت می‌کند و از نظر آوایی با پایه خود یک «واژه واجی» می‌سازد. واژه واجی در واقع یک گروه یا ساخت نحوی است که از نظر آوایی همانند یک واژه تلفظ می‌شود، اما به لحاظ صرفی، نحوی و معنایی یک واژه به‌شمار نمی‌آید (شقاقی، ۱۳۹۳، ص. ۷۴). به عبارت دیگر واژه‌بست را می‌توان عنصری واژنحوی^۳ تلقی کرد. واکرناگل^۴ (1892) در مقاله‌اش درباره زبان‌های هندوآریایی بیان می‌کند که در زبان‌های هندواروپایی، واژه‌بست در جایگاه دوم، بعد از یک عنصر تکیه‌دار ظاهر می‌شود، که این جایگاه دوم در زبان‌های مختلف تعابیر متفاوتی را دربرمی‌گیرد و به «جایگاه واکرناگل» موسوم است. مثلاً در زبان پشتو اگر عنصر تکیه‌دار پیش از فعل قرار بگیرد، واژه‌بست پس از آن جای می‌گیرد (Tegey, 1978, p.136). در مثالی از زبان تالشی، واژه‌بست مطابقاً فاعلی əm به صورت پی‌بست به مفعول صریح متصل می‌شود و در جایگاه دوم قرار می‌گیرد.

(kitob)	bæ	mæryæm=əm	do
کتاب	به	واژه‌بست اش م - مریم	داد

'من کتاب را به مریم دادم.' (دبیرمقدم، ۱۳۹۲، ص. ۵۰۳).

گفتنی است که مطالعه واژه‌بست از دو حیث قابل توجه است: از یک جنبه واژه‌بست‌ها، تنها واژه‌های وابسته به لحاظ واجی هستند. جنبه دیگر که از بُعد رده‌شناختی حائز اهمیت است، بیان می‌کند که واژه‌بست‌ها به لحاظ طبقاتی، صورت‌سازهای وابسته غیرمحدودند؛ یعنی محدودیتی در رابطه با طبقات نحوی کلماتی که به آن‌ها متصل می‌شوند، ندارند.

رده‌شناسی زبان رویکردی به مطالعه زبان است که قدمتی ۲۵۰ ساله دارد. گابلنتس^۵ (1981) دانشمند آلمانی وابسته به مکتب نو دستوریان را می‌توان از جمله پیشگامان این شاخه علمی دانست که به زبان‌شناسی تاریخی - تطبیقی و مطالعات ریشه‌شناختی در زبان‌های هندواروپایی اهتمام می‌ورزید. وی واژه آلمانی «تیپولوگی»^۶ را برای نامیدن این شاخه

علمی وضع کرد. رده‌شناسی را می‌توان مطالعه نظام‌مند تنوع میان زبان‌ها تعریف کرد. چنین تعریفی این پیش‌انگاره را در خود دارد که برخی اصول کلی بر تنوع میان زبان‌ها حاکم‌اند (دبیرمقدم، ۱۳۹۲، ص. ۱).

بی‌گمان می‌توان گرینبرگ^{۱۰} را در مقام پدر رده‌شناسی نوین دانست. گرینبرگ یکی از نقش‌های ساخت‌گرایی را مقایسه‌های ساختاری و هم‌زمانی می‌داند که می‌تواند زمینه‌ساز به‌کارگیری اصطلاح کلی‌تر «رده‌شناسی» باشد (همان، ص. ۲). وی همچنین معتقد است که رده‌شناسی صرفی قرن نوزدهم (یعنی دسته‌بندی زبان‌ها به گسسته، پیوندی، تلفیقی و انضمامی) تا پیش از آن عموماً دسته‌بندی تصریفی خوانده می‌شد و در مقابل دسته‌بندی خویشاوندی به‌کار می‌رفت. گرینبرگ ۲۴ نوع ممکن از زبان‌ها را براساس ترکیبی از ۴ پارامتر VSO/SOV/SVO, Pr/Po, NG/GN, NA/AN ارائه می‌دهد که ۱۵ مورد از آن‌ها در نمونه‌ها یا دیگر زبان‌ها مشهود است. در اینجا عنصر A به معنی صفت، عنصر N به معنی اسم، عنصر G به معنی اضافه، عنصر Pr به معنی پیش‌اضافه و عنصر Po به معنی پس‌اضافه هستند. وی دو ترکیب از چهار پارامتر را برای زبان‌های SOV در نظر می‌گیرد.

SOV/Po/GN/AN

SOV/Po/GN/NA

به عبارت دیگر زبان‌های SOV، دارای پس‌اضافه، ترکیب اضافی (مضاف و مضاف‌الیه) و ترکیب وصفی به دو صورت صفت و موصوف یا موصوف و صفت هستند (Comrie, 1989, p.95).

پس از گرینبرگ، معتبرترین آرای رده‌شناسی زبان به برنارد کامری^{۱۱} تعلق دارد، که آثار متعددی و ارزشمندی را در زمینه رده‌شناسی زبان‌های مختلف عرضه کرده است. از جمله آثار وی کتاب *جهانی‌های زبان و رده‌شناسی زبان (1989)* است و کار مشترک وی به همراه هسپلمت^{۱۲} و همکاران (2005) با عنوان *اطلس جهانی ساختارهای زبانی* شامل ویژگی‌های واجی، اسمی، ساخت‌وازی، حالت و دیگر ویژگی‌های زبانی در رده‌بندی زبان‌های مختلف است. کامری همچنین در سایت موسسه ماکس پلانک^{۱۳} لیستی از پرسش‌نامه‌های تهیه‌شده مربوط به رده‌شناسی زبان‌های مختلف در ابعاد و ویژگی‌های گوناگون زبانی

گردآوری و عرضه کرده است. یکی از این پرسش‌نامه‌ها با عنوان «پرسش‌نامهٔ واژه‌بست» توسط ووس^{۱۹} و وسلوسکا^{۲۰} (۲۰۰۴) تدوین شده، که به‌منزلهٔ بخشی از پروژهٔ ۳۰۰-۱۷۴-NWO ۰۰۸ به‌نام «واژه‌بست‌ها در دستور جهانی: فهرست و پرسش‌نامه»، با هدف جمع‌آوری اطلاعات پایه‌ای قابل‌مقایسه در برخی از زبان‌های اروپایی در دانشگاه تیلبورگ تدوین شده است. در این پرسش‌نامه، فهرستی از سؤالات در پنج تقسیم‌بندی اساسی ارائه شده‌اند. این سؤالات عبارت‌اند از: ۱. ویژگی‌های کلی زبان از قبیل ترتیب کلمات، ترتیب ترکیب اضافی، ۲. حالات مقوله‌ای واژه‌بست از جمله واژه‌بست‌های ضمیری متصل به اسامی، صفات، افعال و حرف اضافه و انواع واژه‌بست‌های موجود در زبان، ۳. ویژگی‌های خاص شامل ترتیب واژه‌بست‌ها، امکان مضاعف‌سازی یا حضور واژه‌بست در ساختارهای مختلف جمله، ۴. جایگاه واژه‌بست شامل جایگاه‌های اولیه برای واژه‌بست‌ها، واژه‌بست‌های پیش‌فعل، جایگاه ثابت، ۵. حرکت از جمله جهش و مبتداسازی.

۴. تحلیل داده‌ها

همان‌گونه که اشاره شد، داده‌های این پژوهش براساس ویژگی‌ها و موارد مطرح‌شده در پرسش‌نامهٔ منتخب از مؤسسهٔ ماکس پلانک با عنوان پرسش‌نامهٔ واژه‌بست در پنج بخش مختلف مورد بررسی قرار می‌گیرند. ۱. ویژگی‌های کلی زبان از قبیل ترتیب کلمات، ترتیب ترکیب اضافی، ۲. حالات مقوله‌ای واژه‌بست از جمله واژه‌بست‌های ضمیری متصل به اسامی، صفات، افعال و حرف اضافه و انواع واژه‌بست‌های موجود در زبان، ۳. ویژگی‌های خاص شامل ترتیب واژه‌بست‌ها، امکان مضاعف‌سازی یا حضور واژه‌بست در ساختارهای مختلف جمله، ۴. جایگاه واژه‌بست شامل جایگاه‌های اولیه برای واژه‌بست‌ها، واژه‌بست‌های پیش‌فعل، جایگاه ثابت، ۵. حرکت از جمله جهش و مبتداسازی.^{۲۱}

۱-۴. ویژگی‌های کلی

در بخش ویژگی‌های کلی، سه ویژگی ترتیب کلمه، ترتیب اضافی (GN) و ضمیراندازی، مدنظر قرار می‌گیرد.

۴-۱-۱. ترتیب کلمه

به‌طور مسلم می‌توان زبان گیلکی را در هر سه گویش شرق، غرب و گالشی دارای آرایش واژگانی SOV دانست.

جدول ۱: آرایش واژگانی

Table 1: word order

گویش بیه‌پیش	æli علی	hæm=æ واژه‌بست نشانهٔ مفعولی = همه	bušond دور ریخت	ش ۳-م
علی همه را دور ریخت				
گویش بیه‌پس	hæsan=ə حسن	kulay=ə واژه‌بست کسرهٔ اضافه - کلاه	figift-əm گرفت	ش ۱ م
کلاه حسن را گرفتم				
گویش گالشی	diruz دیروز	færšid=ə واژه‌بست نشانهٔ مفعولی - فرشید	bæde-m دید	ش ۱ م
دیروز فرشید را دیدم				

در جملهٔ اول از گویش بیه‌پیش، مفعول hæmæ با فعل bušond دنبال می‌شود. در جملهٔ دوم از گویش بیه‌پس، مفعول hæsanə kulayə با فعل figiftəm دنبال می‌شود. در جملهٔ سوم از گویش گالشی، ترتیب قید diruz، مفعول færšid و فعل bædem مشاهده می‌شود. تمامی جملات در زبان گیلکی همواره از این ترتیب پیروی می‌کنند. به این معنی که عنصر فاعل در ابتدای جمله، سپس مفعول و درنهایت فعل در جایگاه پایانی جمله قرار می‌گیرد.

۴-۱-۲. ترتیب ترکیب اضافی

از دیگر ویژگی‌های این زبان ترتیب GN و به‌کارگیری پس‌اضافه است.

جدول ۲: ترتیب GN

Table 2: GN order

گوش بیه پیش	sohrâb=ə واژه‌بست کسرۀ اضافه = سهراب	pâbzâr=ə واژه‌بست نشانهٔ مفعول=کفش	unə ji hægit-əm اش م-گرفت از ا
گوش بیه پس	bid-e واژه‌بست کسرۀ اضافه=حمید	xâney=e واژه‌بست نشانهٔ مفعول=خانه	hæmid=ə اش م-دیده است
گوش گالشی	yosof=ə واژه‌بست کسرۀ اضافه=یوسف	pul=ə واژه‌بست نشانهٔ مفعول=پول	unə ji pəs hægir-əm اش م=می‌گیرم پس از او

در جمله اول از گوش بیه پیش ترتیب GN در sohrâbə pâbzâr «کفش سهراب» و پس‌اضافهٔ ji - به

معنی «از» در unəji مشاهده می‌شود. در جملهٔ دوم از گوش بیه پس ترتیب GN در hamidə xânə به معنی «خانهٔ حمید» ظاهر می‌شود. در جملهٔ سوم از گالشی نیز عبارت yosofə pul به معنی «پول یوسف» دارای این ویژگی است. در تمامی این مثال‌ها از زبان گیلکی، در ابتدا عنصر اضافه^{۲۲} و سپس عنصر اسم ظاهر می‌شود.

۳-۱-۴. ویژگی ضمیراندازی

زبان گیلکی زبانی ضمیرانداز^{۲۳} است و قابلیت حذف فاعل ابتدایی را داراست.

جدول ۳: ضمیراندازی

Table 3: Pro drop

گوش بیه پیش	(mu) mohsən=ə نشانهٔ مفعولی- محسن	bəgit-əm اش م- گرفتم
گوش بیه پس		محسن را گرفتم (mən) əsqər=ə واژه‌بست نشانهٔ مفعولی - اصغر به اصغر گفتم
گوش گالشی	(mu) xonə خانه	čāgud- əm اش م- ساختم خانه ساختم

در جمله اول از گویش بیه‌پیش، فاعل ابتدایی *mu* به معنی «من» حذف شده است. در جمله دوم از گویش بیه‌پس نیز فاعل ابتدایی *mən* به معنی «من» حذف شده است. در جمله سوم از گالشی نیز فاعل ابتدایی *mu* به معنی «من» محذوف شده است. مثال‌های فوق از سه گویش موردنظر از گیلکی نشان می‌دهند که قابلیت حذف فاعل ضمیری در ابتدای جمله در زبان گیلکی وجود دارد.

بدین ترتیب در مورد ویژگی‌های کلی زبان گیلکی، می‌توان ادعان داشت که زبان مذکور در مطابقت با تقسیم‌بندی گرینبرگ دارای ترتیب SOV و ترتیب اضافی مضاف‌الیه و مضاف (GN) است و از ویژگی ضمیراندازی نیز بهره می‌برد.

۲-۴. مقوله‌های واژه‌بستی و انواع واژه‌بست در زبان گیلکی

در این بخش از پرسش‌نامه موردنظر وجود یا عدم وجود انواع واژه‌بست‌های ضمیری از حیث اتصال به مقولات واژگانی همچون اسم، صفت، حرف اضافه، قید و فعل و نیز تنوعات دیگر از واژه‌بست‌های موجود در زبان گیلکی براساس تقسیم‌بندی سه‌گانه گویشی موردبررسی قرار می‌گیرند.

۲-۴-۱. واژه‌بست‌های ضمیری فعل

در زبان گیلکی پی‌بست‌های فعلی از جنس آنچه در زبان فارسی و دیگر زبان‌های ایرانی جنوب غربی دیده می‌شود (*=æm, =æt, =æš =emân, =etân, =ešân*)، وجود ندارند. مثال‌های جدول شماره ۴ به وضوح بیانگر این مطلب است.

جدول ۴: واژه‌بست ضمیری فعل

Table 4: verbal pronoun clitic

گویش بیه‌پیش	<i>diruz</i> دیروز	<i>uʃon=ə</i> واژه‌بست نشانه مفعول = آن‌ها دیروز آن‌ها را زدیم. (زدیمشان)	<i>bəza-im</i> اش ج -زد
گویش بیه‌پس	<i>æn=ə</i> واژه‌بست نشانه مفعولی = آن را	<i>fogut-əm.</i> اش م - ریخت آن را ریختم (ریختمش)	

گویش گالشی	un=ə واژه‌بست نشانه مفعولی=آن	bəfərt. آش م- فروخت آن را فروخت (فروختش)
------------	----------------------------------	--

مثال گویش بیه‌پیش گویای این امر است که امکان اتصال واژه‌بست ضمیری به فعل در این گویش وجود ندارد و ضمیر مفعولی ušon به معنی «آن‌ها» فقط به صورت منفصل نمود می‌یابد. در حالی که در زبان فارسی، این ضمیر به صورت پی‌بست šân به انتهای فعل متصل می‌شود، یعنی زدیمشان. در مثال برگرفته از گویش بیه‌پس نیز این مسئله مشهود است که ضمیر مفعولی æn به معنی «آن» قابلیت تبدیل شدن به پی‌بست فعلی را ندارد. در مثال منتخب از گویش گالشی نیز ضمیر un به معنی «آن» نمی‌تواند به منزله پی‌بست به فعل متصل شود. به عبارتی دیگر می‌توان دریافت که تمامی گویش‌های گیلکی از واژه‌بست ضمیری فعل بی‌بهره‌اند.

۲-۲-۴. واژه‌بست ضمیری قید

این نوع از واژه‌بست‌های ضمیری به قیدها متصل می‌شوند. در برخی از زبان‌های دنیا این نوع از واژه‌بست‌ها وجود دارند. در فارسی نیز می‌توان نمونه‌هایی از آن را مشاهده کرد. برای مثال -ش در «دیروزش را باخت».

مثال‌های جدول ۵ از سه گویش بیه‌پیش، بیه‌پس و گالشی انتخاب شده‌اند تا وجود یا عدم وجود این ویژگی را در زبان گیلکی نشان دهند.

جدول ۵: واژه‌بست قیدی

Table 5: adverbial clitic

گویش	un=ə	ruz=ə	xərâbâ gut-i
بیه‌پیش	آش م- کردی خراب واژه‌بست نشانه مفعول = روز واژه‌بست کسرۀ اضافه = ضمیر ملکی آش م روزش را خراب کردی		

گویش بیه‌پس	æli xu علی ضمیر ملکی 3ش م	šæb=ə واژه‌بست نشانهٔ مفعول=شب	ruzâ روز	nukun-ə ش ۳م - نمی‌کند
گویش گالشی	mi ضمیر اول ش م	æyd=ə واژه‌بست نشانهٔ مفعول - عید	čul bogud ش ۳م - خراب کرد	
				علی شبش را روز نمی‌کند عید مرا خراب کرد

در مثال منتخب از گویش بیه‌پس، ضمیر un، امکان اتصال به قید ruz را ندارد. بنابراین، حضور واژه‌بست ضمیری در این گویش منتفی است. در مثال بعدی از گویش بیه‌پس نیز ضمیر سوم شخص مفرد xu قابلیت واژه‌بست شدن برای قید šæb را ندارد و این گویش نیز عاری از واژه‌بست قیدی است. در نمونهٔ انتخاب‌شده از گالشی نیز می‌توان شاهد عدم وجود واژه‌بست قیدی بود. جایی که ضمیر mi، امکان تبدیل شدن به واژه‌بست و اتصال به قید æyd به‌معنای «عید» را ندارد. به‌عبارتی دیگر نمی‌توان در گویش‌های زبان گیلکی، وجود واژه‌بست ضمیری را برای اتصال به واژهٔ قید متصور شد.

۳-۲-۴. واژه‌بست ضمیری صفت

مثال‌های منتخب از گویش‌های سه‌گانهٔ زبان گیلکی در جدول ۶ نشان می‌دهند که آیا در هر گویش مشخص‌شده پی‌بست یا پیش‌بست‌هایی وجود دارد که به عنصر صفت یا گروه وصفی متصل شود یا خیر.

جدول ۶: واژه‌بست ضمیری صفت

Table 6: pronoun clitic of adjective

گویش بیه‌پس	mi qəšəng=ə ضمیر ملکی قشنگ=اضافه	tumân=ə شلوار	bed-i. دید
گویش بیه‌پس	sərd=ə سرد ضمیر ملکی	pəlây=ə پلو واژه‌بست نشانهٔ مفعول=	buxor ش ۳م - بخور
			شلوار قشنگم را دیدی. پلوی سردت را بخور.

گوش گالشی	čâkun=id xonâ gærm=ə Šimi
	۲ش ج - بسازید خانه واژه‌بست کسره اضافه = گرم ضمیر ملکی ۲ش ج خانه گرم‌تان را بسازید

همانطوری که در جمله نمونه از گیلکی شرق مشاهده می‌شود ضمیر اول شخص مفرد mi به صورت منفصل از صفت qəšəng به معنی «قشنگ» در جمله ظاهر می‌شود و این گویای این مطلب است که واژه‌بست ضمیری برای صفت در این گویش وجود ندارد. در جمله منتخب از گویش بیه‌پس، ضمیر دوم شخص مفرد ti جدا از صفت sərd به معنی «سرد» نمود می‌یابد و قابلیت واژه‌بست شدن برای این میزبان را ندارد. در جمله انتخابی از گویش گالشی نیز فقدان واژه‌بست ضمیری مشهود است و ضمیر دوم شخص جمع šimi با صفت gærm به معنی «گرم» یک واژواجی را به وجود نمی‌آورد. درحقیقت در هیچ‌یک از گویش‌های زبان خزری نمی‌توان ضمیری را مشاهده کرد که به صورت پی‌بست یا پیش‌بست به صفت متصل شده باشد.

۴-۲-۴. واژه‌بست‌های ضمیری اسم

در برخی زبان‌ها از جمله فارسی، واژه‌بست قابلیت اتصال به اسم را دارد. مثلاً در جمله «پدرش گفت».

pedær=æš goft

جدول ۷: واژه‌بست ضمیری اسم

Table 7: pronoun clitic of noun

گوش بیه‌پس	ti kitâb=ə واژه‌بست نشانه مفعولی=کتاب تو	vəgir ۲ش م-بردار
گوش بیه‌پس	mi âquz=ə واژه‌بست نشانه مفعولی=گردو صفت ملکی ۱ش م گردویم را بده	fədi ۲ش م- بده
گوش گالشی	un=ə واژه‌بست کسره اضافه = ضمیر ملکی	kulom=ə طویل‌ه bəhin ۲ش م- بخر واژه‌بست نشانه مفعولی=طویل‌ه طویل‌ه‌اش را بخر

از مثال منتخب از گویش بیه‌پیش می‌توان دریافت که در ضمیر دوم شخص مفرد، *ti* منفصل از اسم *kitâb* به معنای «کتاب» در جمله قرار می‌گیرد و امکان واژه‌بست شدنش وجود ندارد. در نمونه انتخابی از گویش بیه‌پس، ضمیر اول شخص مفرد *mi* جدا از اسم *âquz* به معنای «گردو» ظاهر می‌شود و قابلیت اتصال به این میزبان را ندارد. در جمله نمونه از گویش گالشی نیز ضمیر سوم شخص مفرد *un* جدا از اسم *kulom* به معنای «طویله» در سطح جمله ظاهر می‌شود و به مانند دو گویش دیگر از گیلکی این گویش نیز فاقد واژه‌بست ضمیری اسم است. به عبارتی دیگر در هیچ‌یک از گویش‌های زبان گیلکی ضمیری نمی‌توان شاهد واژه‌بست ضمیری متصل به صفت بود.

از بررسی‌های به عمل آمده در اتصال واژه‌بست ضمیری به مقوله‌های واژگانی می‌توان چنین نتیجه گرفت که صورت ضمیر متصل شخصی در هیچ‌یک از سه گویش مذکور در زبان گیلکی وجود ندارد و بنابراین باوجود حضور ساختار پس‌اضافه، در زبان گیلکی امکان حضور واژه‌بست ضمیری در مقوله‌های مختلف از زبان گیلکی مشهود نیست.

۴-۲-۵. واژه‌بست ضمیری پیش‌اضافه

در برخی زبان‌ها ازجمله فارسی واژه‌بست ضمیری قابلیت اتصال به حرف اضافه را به صورت پی‌بست دارد. مثلاً در جمله «بهبش گفتم».

beh=eš goft-æm

واژه‌بست‌های پیش‌اضافه در زبان گیلکی به صورت اتصال صورت کوتاه‌شده ضمیر به ابتدای نشانه مفعول *rə* «را» مشاهده می‌شوند.

جدول ۸: واژه‌بست پیش‌اضافه

Table 8: preposition clitic

	<i>kitâb=ə</i>	<i>tə=rə</i>	<i>həd-æm</i>
گویش بیه‌پیش	۱ش ج - داد حرف اضافه = پیش‌بست ضمیر مفعولی ۲ش م واژه‌بست حرف اضافه = کتاب به تو دادم. کتاب را		
گویش بیه‌پس	<i>mə=rə</i>	۲ش م - گفته است حرف اضافه = پیش‌بست ضمیر مفعولی ۱ش م به من گفته است	
گویش گالشی	<i>šəmə=rə</i>	۲ش م - گفت - عنصر نفی حرف اضافه = پیش‌بست ضمیر مفعولی ۲ش ج به شما نگفت؟	

در جمله اول از گویش بیه پیش، صورت تغییر یافته ضمیر دوم شخص مفرد *tu* به صورت واژه بست *tə* به حرف اضافه *rə* به معنای «به» متصل می شود و پیش بست حرف اضافه را در این جمله به وجود می آورد. در جمله دوم از گویش بیه پس، صورت تغییر یافته ضمیر اول شخص مفرد *mu* به شکل پیش بست *mə* به نشانه مفعول حرف اضافه *rə* به معنای «به» متصل می شود. در مثال سوم برگرفته از گویش گالشی نیز ضمیر دوم شخص جمع *šumu* به معنای «شما» پس از تبدیل به *šəmə* به عنوان پیش بست برای نشانه مفعول حرف اضافه *rə* به معنای «به» عمل می کند.

در این نوع واژه بست نیز مطابق با تقسیم بندی گرینبرگ حرف اضافه بعد از ضمیر قرار می گیرد و این ضمیر است که با تغییر صورت آوایی به صورت پیش بست به حرف اضافه متصل می شود.

۴-۲-۶. واژه بست نشانه مفعولی

نوع دیگری از واژه بست در زبان گیلکی، صورت کوتاه شده *rə* نشانه مفعولی است که به صورت «-ə» به اسامی و گروه های اسمی متصل می شود. اتصال «-ə» به هریک از عبارات *dikon* و *âquz.dər* در نمونه های زیر گویای این مطلب است.

جدول ۹ واژه بست نشانه مفعول

Table 9: clitic of object specifier

گویش بیه پیش	<i>dər =ə</i> واژه بست اسمی نشانه مفعولی-در	<i>d əb əs</i> آش م-ببند در را ببند
گویش بیه پس	<i>âquz =ə</i> واژه بست اسمی نشانه مفعولی-گردو	<i>fədi</i> بده گردو را بده
گویش گالشی	<i>dikon =ə</i> واژه بست اسمی نشانه مفعولی-مغازه	<i>bəhin</i> بخر مغازه را بخر

گفتنی است که در گیلکی نشانه های مفعولی *rə* و *ə* در توزیع تکمیلی^{۲۴} یکدیگر قرار دارند.

به عبارت دیگر هنگامی که مفعول جمله یک اسم یا گروه اسمی باشد، نشانه مفعولی به صورت ə و زمانی که مفعول جمله یک ضمیر باشد، به صورت rə ظاهر می‌شود. در مثال اول از گیلکی بیه‌پیش، واژه‌بست نشانه مفعولی ə به صورت پی‌بست به کلمه میزبان dər که نقش مفعول را دارد متصل می‌شود. در مثال دوم از گویش بیه‌پس این پی‌بست به مفعول âquz به معنی گردو وصل شده است و در مثال ۳۱-۴ از گویش گالشی نیز میزبان مفعولی dikon پذیرای پی‌بست نشانه مفعولی ə است. همانگونه که در مثال‌های مذکور از هر سه گویش موردنظر از زبان گیلکی برمی‌آید، واژه‌بست نشانه مفعول در زبان گیلکی مشهود است. حضور این صورت از واژه‌بست به صورت پی‌بست در انتهای واژه میزبان را می‌توان به وجود ساختار پس‌اضافه در زبان گیلکی مرتبط دانست.

۷-۲-۴. واژه‌بست جزء تأکیدی

جزء تأکیدی در زبان گیلکی قابلیت واژه‌بست شدن را داراست و به شکل تک‌واژه‌گونه‌های مختلف (=æ) در پایان واژه میزبان برجسته می‌شود.

جدول ۱۰: واژه‌بست تأکیدی

Table 10: emphasis clitic

گویش بیه‌پیش	tə=rə	zən-əm=æ
	نشانه مفعولی=پیش‌بست ضمیری ۲ش م	واژه‌بست تأکیدی=۱ش م- می‌زنم
		تو رو می‌زنم‌ها
گویش بیه‌پس	ti	bərær=ə
		guy-əm=æ
		واژه‌بست تأکیدی- ۱ش م- می‌گویم
		به برادرت می‌گویم‌ها
گویش گالشی	mi	kitâb=ə
		ti ji hægir-əm= æ
		واژه‌بست تأکیدی= ۱ش م- می‌گیرم
		از تو واژه‌بست نشانه مفعول-کتاب ضمیر ملکی
		کتابم را از تو می‌گیرم‌ها

عنصر تأکیدی در مثال اول از گویش بیه‌پیش مشهود است. در این مثال æ به منزله واژه-بست تأکید به انتهای فعل zənəm به معنی «می‌زنم» متصل می‌شود و بر شدت آن می‌افزاید.

در مثال دوم از گویش بیه‌پس، عنصر تأکیدی æ به‌منزله پی‌بستی برای فعل *guyəm* به معنای «می‌گویم» در این جمله ظاهر شده است. در جمله سوم از گویش گالشی نیز æ عنصری تأکیدی محسوب می‌شود که به‌صورت پی‌بست به انتهای فعل *hægirəm* به‌معنای «می‌گیرم» متصل می‌شود. این صورت از واژه‌بست نیز به تبعیت از پس اضافه بودن زبان گیلکی به انتهای فعل متصل می‌شود.

۸-۲-۴. واژه‌بست عطف

واژه‌بست عطف در گیلکی به‌شکل پی‌بست 0- نمود می‌یابد. مثال‌های جدول ۱۱ نمونه‌هایی از این نوع واژه‌بست در سه گویش موردنظر از زبان گیلکی است.

جدول ۱۱: واژه‌بست عطف

Table 11: conjunction clitic

گیش بیه‌پیش	æhmæd=ə واژه‌بست نشانه مفعول=احمد	bəd-i=o واژه‌بست عطف = ۲ ش م-دید احمد را دیدی و زدی	bəzæ-i ۲ ش م - زد
گیش بیه‌پس	zay=ə واژه‌بست نشانه مفعول=بچه	bəgiftid=o واژه‌بست عطف=۳ ش ج گرفت بچه را گرفتند و رفتند	bušu-id ۳ ش ج- رفت
گیش گالشی	gusənd-ən ها-گوسفند	bəkət-ən=o واژه‌بست عطف = ۳ ش ج- افتاد گوسفندها افتادند و مردند	bomurd-ən ۳ ش ج- مرد

در مثال اول از گیلکی بیه‌پیش، واژه‌بست عطف 0 به انتهای فعل *bədi* به‌معنای «دید» متصل می‌شود و جمله اول را به جمله دوم ربط می‌دهد. در مثال دوم از گویش بیه‌پس، 0 به‌منزله پی‌بست عطف به فعل *bəgiftid* به معنای «گرفتید» متصل می‌شود و دو جمله را به هم ربط می‌دهد. در مثال سوم از گویش گالشی نیز به‌متابۀ دو نمونه قبل از گویش‌های گیلکی بیه‌پیش و بیه‌پس، دو جمله از طریق پی‌بست عطف 0 که به انتهای فعل *bəkətən* به معنای «افتادند» می‌چسبند، به هم مربوط می‌شوند. این نوع اتصال به‌صورت پی‌بست نیز براساس ویژگی پس‌اضافه بودن زبان گیلکی صورت می‌پذیرد.

۹-۲-۴. واژه‌بست کسرۀ اضافه

پی‌بست کسرۀ اضافه در زبان گیلکی به صورت تکواژ ə- بیان می‌شود.

جدول ۱۲: واژه‌بست کسرۀ اضافه

Table12: genitive specifier clitic

گوش بیه‌پیش	mâr=ə	vəçə	his-ə
	پی‌بست کسرۀ اضافه=مامان	پسر	۱ ش م-است پسر مامان است.
گوش بیه‌پس	turš=ə	mâs	nuxor
	پی‌بست کسرۀ اضافه=ترش	ماست	۲ ش م - نخور ماست ترش نخور.
گوش گالشی	tərsən=ə	mərd =ə	mon-ə.
	پی‌بست کسرۀ اضافه=ترسو	واژه‌بست حرف اضافه=مرد	۳ ش م - شبیه است به مرد ترسو شبیه است.

در مثال اول از گیلکی شرقی، واژه‌بست کسرۀ اضافه ə به میزبان mâr به معنی «مادر» متصل می‌شود. به دلیل ترتیب GN زبان گیلکی در این جمله برعکس زبان فارسی واژه‌بست کسرۀ اضافه به mâr اضافه شده است. در مثال دوم از گیلکی غربی، پی‌بست کسرۀ اضافه ə به صفت turš وصل می‌شود. در مثال سوم از گیلکی گالشی نیز واژه‌بست کسرۀ اضافه به چشم می‌خورد و در آن واژه‌بست ə به میزبان tərsən به معنی ترسو متصل می‌شود. در زبان گیلکی به دلیل وجود ترتیب اضافی GN، در ابتدا عنصر اضافه شده و سپس اسم ظهور می‌یابد. بنابراین برخلاف زبان فارسی که دارای ترتیب NG است، در زبان گیلکی عنصر اضافی است که میزبان پی‌بست کسرۀ اضافه است.

نکته قابل ذکر در مورد مثال گوش بیه‌پس از جدول ۱۲، کلمه mâs به معنی ماست است که در این جمله اسم جنس ۲^o است و نشانهٔ مفعولی به خود نمی‌پذیرد. حال آنکه در زبان گیلکی نیز این امکان وجود دارد که با اضافه کردن نشانهٔ مفعولی به اسم جنس، آن را به اسم معرفه تبدیل کرد. مثلاً

nuxor   mās=ə   turš=ə
 ۲ش م - نخور   واژه‌بست نشانه مفعول = ماست   پی‌بست کسرۀ اضافه-ترش
 ماست ترش را نخور.

برخی از انواع واژه‌بست از قبیل واژه‌بست مضاعف یا تکرار واژه‌بست ضمیری و واژه‌بست عنصر نفی و استفهامی در هیچ‌یک از گویش‌های زبان گیلکی مشاهده نشد.

۳-۴. ویژگی‌های واژه‌بست در زبان گیلکی

در این بخش مطابق با بخش سوم پرسش‌نامه انتخابی، برخی از ویژگی‌های واژه‌بست از قبیل ترتیب نقشی واژه‌بست، تکیه، شکاف واژه‌بستی و نقش واژه‌بست‌های زبان گیلکی مورد بررسی قرار می‌گیرند.

۳-۴-۱. ترتیب واژه‌بست‌ها

ترتیب واژه‌بست‌ها در سطح جملات در زبان فارسی به صورت مفعولی - اعطایی است. یعنی در ابتدا واژه‌بست مفعول مستقیم و سپس واژه‌بست مفعول حرف اضافه ظاهر می‌شود. مثال‌های جدول ۱۳ از گویش‌های گیلکی گویای چگونگی این ترتیب برای واژه‌بست‌های این زبان است.

جدول ۱۳: ترتیب گروه‌های اسمی

Table13: NPs order

گویش بی‌پیش	ti	bijâr=ə	hæsæn =ə	hædin-i?
		۲ش م- می‌دهی	۲ش م- می‌دهی	۲ش م- می‌دهی
		مزرعه = مزرعه	مزرعه‌ات را به حسن می‌دهی؟	مزرعه‌ات را به حسن می‌دهی؟
گویش بی‌پس	jəqəlân=ə	un=ə	fəd-æm	.
		۱ش م- دادم	۱ش م- دادم	۱ش م- دادم
		بچه‌ها	بچه‌ها را به او دادم	بچه‌ها را به او دادم
گویش کالشی	mi	zəndəg(i)= ə	æhmæd=ə	hæd-æm
		۱ش م	۱ش م	۱ش م
		ضمیر ملکی	زندگی = زندگی	زندگی‌ام را به احمد دادم

در جدول ۱۳، برای جمله اول از گویش بیه‌پیش، عبارت *ti bijârə* به معنی «مزرعات را» نقش مفعول و عبارت *mərə* به معنی «به من» نقش اعطایی را دارد. در جمله دوم از گویش بیه‌پس، همین ترتیب مفعولی - اعطایی برای مفعول مستقیم *jəqəlânə* به معنی «بچه‌ها را» و مفعول اعطایی *unə* به معنی «به او» وجود دارد. در جمله سوم نیز شاهد ترتیب مفعول *mi* *zəndəgə* به معنی «زندگی‌ام را» و مفعول اعطایی *æhməd=ə*^{۲۶} به معنی «به احمد» هستیم. گفتنی است که در این مثال‌ها به روشنی می‌توان دریافت که تکواژ *ə* هم در نقش اعطایی و هم نقش علامت مفعول مستقیم را در زبان گیلکی نمود می‌یابد و از این حیث می‌توان آن را یک تکواژ آمیخته^{۲۷} دانست.

براساس ترتیب واژه‌بست‌ها در مثال‌های هر سه گویش از زبان گیلکی می‌توان اذعان کرد که ترتیب واژه‌بست‌ها در سطح جملات زبان گیلکی به صورت مفعولی - اعطایی است.

۲-۳-۴. تکیه واژه‌بست

مثال‌های منتخب جدول ۱۴ از سه گویش مذکور از زبان گیلکی جایگاه تکیه پس از اضافه شدن به واژه میزبان را نشان می‌دهند.

جدول ۱۴: تکیه واژه‌بست

Table 14: stress of clitic

گویش بیه‌پیش	<i>kit'âb</i> → <i>kit'âb=ə</i> کتاب واژه‌بست نشانه مفعول-کتاب	کتاب را → کتاب
گویش بیه‌پس	<i>k'or</i> → <i>k'or=ə</i> دختر واژه‌بست نشانه مفعول-دختر	دختر را → دختر
گویش گالشی	<i>v'ərg</i> → <i>v'ərg=ə</i> گرگ واژه‌بست نشانه مفعول-گرگ	گرگ را → گرگ

مثال اول از گیلکی بیه‌پیش به روشنی بیانگر این مطلب است که اضافه شدن واژه‌بست تغییری در جایگاه تکیه ایجاد نمی‌کند. در این مثال واژه‌بست نشانه مفعول *ə* به کلمه *kit'âb* اضافه می‌شود و با وجود این باز هم تکیه روی هجای دوم واقع شده است. در مثال دوم از

گوش بیه‌پس نیز اضافه شدن واژه‌بست Θ تغییری در جایگاه تکیه ایجاد نمی‌کند. در مثال سوم از گیلکی گالشی نیز همین فرایند اتفاق می‌افتد و جایگاه واژه‌بست پس از اضافه شدن پی‌بست نشانهٔ مفعولی Θ بدون تغییر می‌ماند. همانگونه که مشاهده می‌شود، در هر سه گوش از زبان گیلکی، پس از اتصال واژه‌بست، هیچ تغییری در جایگاه تکیه عبارت ایجاد نمی‌شود و عنصر واژه‌بست در گیلکی نیز فاقد تکیه است.

۳-۳-۴. شکاف واژه‌بستی

منظور از شکاف واژه‌بستی در این پژوهش مطابق با پرسش‌نامهٔ به‌کارگرفته‌شده، ایجاد فاصله میان واژهٔ میزبان و واژه‌بست در سطح گروه با اضافه شدن عنصر واژگانی دیگر است. جدول ۱۵ بیانگر وجود یا عدم وجود این قابلیت در گوش‌های زبان گیلکی است.

جدول ۱۵: جدایی واژه‌بست

Table 15: gap of clitic

گوش بیه‌پیش	$b\bar{a}r\bar{a}r=\Theta$	$bed-i \longrightarrow b\bar{a}r\bar{a}r=o$	$x\bar{a}xur=\Theta$	$bed-i$
	۳ش م-دید واژه‌بست نشانهٔ مفعول = خواهر واژه‌بست ربط=برادر ۳ش م-دید واژه‌بست نشانهٔ مفعول-برادر			
	برادر و خواهر را دید برادر را دید			
گوش بیه‌پس	$\hat{a}quz=\Theta$	$buxor \longrightarrow \hat{a}quz=o$	$p\bar{a}m\bar{a}dor=\Theta$	$buxor$
	۲ش م-بخور واژه‌بست نشانهٔ مفعول = گوجه واژه‌بست ربط=گردو ۲ش م-بخور واژه-بست نشانهٔ مفعول=گردو			
	گردو و گوجه را بخور گردو را بخور			
گوش گالشی	$per=\Theta$	$bobur \longrightarrow per=o$	$m\bar{a}r=\Theta$	$bobur$
	۲ش م-ببر واژه‌بست نشانهٔ مفعولی=مادر واژه‌بست ربط=پدر ۲ش م-ببر واژه‌بست مفعولی=پدر			
	پدر و مادر را ببر پدر را ببر			

در مثال اول از گیلکی بیه‌پیش شکاف برای واژه‌بست مشهود است. در این مثال واژه‌بست نشانهٔ مفعولی Θ با اضافه شدن واژهٔ جدید در گروه میزبان از میزبان اولیه در گروه میزبان یعنی واژهٔ $b\bar{a}r\bar{a}r$ به معنی «برادر» فاصله می‌گیرد و به انتهای واژهٔ جدید در گروه میزبان

یعنی xâxur به معنی «خواهر» متصل می‌شود. در مثال دوم از گیلکی بیه‌پس، واژه‌بست نشانهٔ مفعولی ə از انتهای میزبان اولیه یعنی âquz به معنی «گردو» جدا شده و به انتهای واژهٔ جدید در گروه میزبان یعنی pæmædor به معنی «گوجه» متصل می‌شود. در مثال سوم از گیلکی گالشی نیز واژه‌بست ə با جدا شدن از واژهٔ per به معنی «پدر» به انتهای گروه میزبان و واژهٔ mâr به معنی «مادر» متصل می‌شود و یک شکاف واژه‌بستی را به وجود می‌آورد.

مثال‌ها به خوبی بیانگر این مطلب هستند که امکان وجود شکاف واژه‌بستی برای زبان گیلکی وجود دارد.

۴-۳-۴. نقش واژه‌بست‌ها در زبان گیلکی

به لحاظ نقشی همانگونه که پیش‌تر نیز مشاهده شد، واژه‌بست گیلکی نقش‌های مفعول مستقیم و مفعول غیرمستقیم و نقش تأکیدی را ایفا می‌کند.

جدول ۱۶: نقش واژه‌بست

Table 16: Function of clitic

گیش بیه‌پس	tə=rə نشانهٔ مفعول = واژه‌بست ضمیری ۲ ش م حسین را دیدم	bəde-m ۱ ش م-دیدم
گیش بیه‌پس	mə=rə نشانهٔ مفعول غیرمستقیم = واژه‌بست ضمیری ۱ ش م به من گفتم	boguft ۳ ش م-گفتم
گیش گالشی	kâr=ə نشانهٔ مفعول = اضافه = نهال واژه‌بست کار را به نهال بسپار	hæd-i-ə ۲ ش م-سپرد واژه‌بست تأکید ۲ ش م-سپرد مفعول = کار

در مثال اول از گیلکی بیه‌پس، پیش‌بست ضمیر دوم شخص مفرد tə نقش مفعول مستقیم را می‌پذیرد. در مثال دوم از گیلکی بیه‌پس، پی‌بست ə در نقش نشانهٔ مفعول غیرمستقیم برای مفعول mə ظاهر می‌شود. در مثال سوم از گیلکی گالشی، پی‌بست تأکیدی æ در انتهای فعل در نقش تأکید نمود می‌یابد. به علاوه در این مثال واژه‌بست ə در دو جایگاه

به منزله واژه‌بست نشانه مفعول و مفعول حرف اضافه عمل می‌کند.

۴-۴. جایگاه واژه‌بست

در این بخش مطابق با سؤالات پرسش‌نامه موردنظر، و باتوجه به تعدد مثال‌های ارائه‌شده در بخش‌های قبلی به توضیحی درمورد جایگاه‌های مختلف واژه‌بست‌ها در زبان گیلکی پرداخته می‌شود.

از آنچه در بخش‌های مقوله‌های واژه‌بستی و ویژگی‌های واژه‌بست عنوان شد، به‌وضوح برمی‌آید که واژه‌بست‌ها در گیلکی، قطعاً به یک میزبان متصل می‌شوند. همچنین پیش‌تر اشاره شد که در زبان گیلکی، واژه‌بست‌های ضمیری قابلیت اتصال به فعل را ندارند و تنها واژه‌بست‌های غیرضمیری به اسامی و افعال و دیگر مقوله‌های واژگانی پی‌بست می‌شوند و در انتهای واژه میزبان قرار می‌گیرند. تنها واژه‌بست ضمیری، پیش‌بست ضمیری متصل به حرف اضافه است. قابلیت منضم شدن واژه‌بست در میزبان در این زبان مشهود نیست و هیچ نمونه‌ای در سه‌گوش مورد بررسی یافت نشد که دربردارنده انضمام واژه‌بست در میزبان باشد. بنابراین به‌طور کلی براساس داده‌ها و مثال‌های ارائه‌شده در این پژوهش به‌ویژه در بخش مقوله‌های واژه‌بست، موقعیت ثابت برای واژه‌بست‌های گیلکی عبارت است از انتهای مفعول و مفعول حرف اضافه و نیز پیش از نشانه مفعولی «را». و مطابق با قانون واکرناگل همواره جایگاه دوم پس از اولین عنصر تکیه‌دار را اشغال می‌کند. این جایگاه قابل تغییر نیست.

۴-۵. حرکت واژه‌بست

امروزه در برخی زبان‌های ایرانی گاهی جهش واژه‌بستی وجود دارد که واژه‌بست قابلیت جابه‌جایی از یک سازه به سازه پیشین را دارد. درواقع نوعی فرار واژه‌بست در این زبان‌ها مشاهده می‌شود. برای مثال

be bāzâr=eš feresty-im.

به اش-ج-فرستاد پی‌بست ضمیری =بازار

به بازار فرستادیمش.

در مثال فوق از گویش مزینانی حرکت پی‌بست =eš از فعل به گروه حرف اضافه

مشاهده می‌شود (مزینانی و همکاران، ۱۳۹۴).

اما در فارسی امروزی حرکت واژه‌بست تنها به انتهای گروه میزبان امکان‌پذیر است. چنین حرکتی در زبان گیلکی نیز صورت می‌پذیرد. جداشدن ə - مفعولی از کلمه میزبان و حرکت به انتهای گروه در مثال‌های جدول ۱۷ مؤید این مطلب است.

جدول ۱۷: حرکت واژه‌بست

Table 17: movement of clitic

کاهش بیه‌پیش	koluš=ə واژه‌بست نشانه مفعول=کاه	bəhin/ بخر bəhin واژه‌بست نشانه مفعول - بخر	کاه رو بخر/ کاه و برنج را بخر
کاهش بیه‌پس	sæg=ə واژه‌بست نشانه مفعول=سگ sæg=o	bigift-əm/ اش م -گرفتم bigift-əm اش م -گرفتم	سگ را گرفتم/ سگ و گربه را گرفتم
کاهش گالشی	mæjid=ə واژه‌بست نشانه مفعول=مجید mæjid=o	go-m/ اش م -می‌گویم hæmid=ə go-m اش م -می‌گویم	به مجید می‌گویم/ به مجید و حمید می‌گویم مجید

در مثال اول از گیلکی بیه‌پیش واژه‌بست نشانه مفعول ə از میزبان koluš به معنی «کاه» جدا می‌شود و به انتهای همین گروه میزبان یعنی انتهای واژه اضافه شده bərənʃ به معنی «برنج» حرکت می‌کند. در مثال دوم از گیلکی بیه‌پس نیز این حرکت مشهود است و پیوست مفعولی ə از میزبان sæg به معنی «سگ» به انتهای گروه میزبان یعنی جایگاه پیوست واژه pičæ به معنی «گربه» حرکت می‌کند. در مثال سوم از گیلکی گالشی واژه‌بست نشانه حرف اضافه ə از میزبان mæjid اسم خاص «مجید» به انتهای گروه میزبان و واژه اضافه شده hæmid حرکت می‌کند.

جهش واژه‌بست به موقعیت پیشین و مبتداسازی برای این عنصر در زبان گیلکی امکان‌پذیر نیست و از این حیث از قانون واکرناگل برای جایگاه دوم ثابت برای واژه‌بست تبعیت می‌کند.

۵. نتیجه

از آنچه حاصل شد می‌توان پرسش اول این پژوهش مبتنی بر چگونگی تنوع عنصر واژه‌بست در گویش‌های سه‌گانه گیلکی غرب، شرق و گالشی به‌لحاظ رده‌شناختی را این‌گونه پاسخ داد که بررسی‌ها نشان دادند که براساس الگوی رده‌شناختی منتخب و معیارهای تعیین‌شده در این الگو، هر سه گویش از زبان گیلکی، تنوع واژه‌بستی یکسانی دارند و به‌طور کلی می‌توان بیان کرد که زبان گیلکی دارای پیش‌بست‌های ضمیری متصل به نشانه مفعولی، پی‌بست نشانه مفعولی /ə/، پی‌بست تأکیدی و نیز نشانه /o/ ربط است. پی‌بست ضمیر شخصی متصل به اسامی، صفات، حرف اضافه و افعال در این زبان وجود ندارد و به‌لحاظ نقشی واژه‌بست‌های گیلکی نقش‌های مفعول مستقیم و مفعول غیرمستقیم و نقش تأکیدی را ایفا می‌کند. این نتیجه مؤید فرضیه اول این پژوهش است. درمورد سؤال دوم تحقیق مبتنی بر جایگاه واژه‌بست، می‌توان اذعان داشت که بررسی داده‌های منتخب به‌صراحت گواه بر این امر هستند که واژه‌بست‌ها در هر سه گویش موردنظر از زبان گیلکی در جایگاه دوم بعد از اولین عنصر تکیه‌دار سازه قرار می‌گیرند و حرکت واژه‌بست به جایگاه اولیه در هیچ‌یک از این گویش‌ها مقدور نیست و از این حیث از قاعده واکرناگل تبعیت می‌کنند. بدین ترتیب فرضیه دوم این پژوهش نیز مورد تأیید واقع می‌شود.

جزئیات

جدول ۱۸ خلاصه‌ای از نتایج حاصل از این پژوهش را نشان می‌دهد.

جدول ۱۸: نتیجه‌گیری

Table18: conclusion

ویژگی زبانی (+/-)	کوشش بیه‌پیش	کوشش بیه‌پس	کوشش کالشی
ترتیب SOV	+	+	+
و به‌کارگیری پس‌اضافه GN ترتیب	+	+	+
ضمیراندازی	+	+	+
واژه‌بست نشانه مفعولی	+	+	+
واژه‌بست ضمیری فعل	-	-	-
واژه‌بست ضمیری قید	-	-	-
واژه‌بست ضمیری صفت	-	-	-
واژه‌بست ضمیری اسم	-	-	-
واژه‌بست پیش‌اضافه	+	+	+
واژه‌بست منفی‌ساز و استفهامی	-	-	-
واژه‌بست تأکیدی	+	+	+
واژه‌بست ربط	+	+	+
واژه‌بست کسره اضافه	+	+	+
ترتیب مفعولی - اعطایی	+	+	+
وجود بی‌بست و پیش‌بست	+	+	+
حضور واژه‌بست در جایگاه اولیه	-	-	-
حضور واژه‌بست در جایگاه دوم	+	+	+
دوبله‌سازی واژه‌بست	-	-	-
قابلیت منظم شدن در واژه میزبان	-	-	-
قابلیت حرکت به آخر گروه میزبان	+	+	+

۶. پی‌نوشت‌ها

1. Max Planck
2. Zwicky
3. Sportich
4. Condoravdi
5. Anderson

6. Dryer
7. Christiansen
8. Rastorgueva
9. Herman
10. Klino
11. Morpho-syntax
12. Wackernagel
13. Gabelentz
14. Typologie
15. Greenberg
16. Comrie
17. Haspelmath
18. <https://www.eva.mpg.de/lingua/tools-at-lingboard/questinnaires.php>
19. Vos
20. Veselovska
21. Topicalization
22. Genetive
23. Pro drop
24. Complementary Distribution
25. Generic Noun
26. dative
27. portmanteau

۷. منابع

- ارانسکی، ی.م. (۲۰۰۰). *زبان‌های ایرانی*. ترجمه ع.ا. صادقی (۱۳۷۸). تهران: سخن.
- بخش‌زاد محمودی، ج. (۱۳۸۵). *دستور زبان گیلکی*. رشت: گیلکان.
- پورهادی، م. (۱۳۸۵). *زبان گیلکی*. تهران: ایلیا.
- دبیرمقدم، م. (۱۳۹۲). *رده‌شناسی زبان‌های ایرانی*. تهران: سمت.
- راسخ مهند، م. (۱۳۸۸). *نگاهی رده‌شناختی به پی‌بست‌های ضمیری در زبان تاتی*. پژوهش‌های زبان‌شناسی، ۱، ۱-۱۰.
- رحمانی، ج.، عروجی، م.ر.، و رهبر، ب. (۱۳۹۸). *فرایندهای واژواری و واژه‌بست‌ها و حذف همخوان پایانی گویش تاتی تاکستان براساس نظریه بهینگی*. ادبیات و زبان‌های محلی ایران زمین، ۲، ۱-۱۶.
- سبزیعلیپور، ج.، و نیک‌گهر، س.ف. (۱۳۹۳). *فرهنگ‌نگاری گویشی (مطالعه موردی)*:

- بررسی فرهنگ‌نگاری در گیلکی. زبان پژوهی، ۱۱، ۶۵-۹۶.
- سبزه‌علیپور، ج. (۱۳۹۴). ویژگی‌های مصدر در زبان‌های حاشیه دریای خزر (تاتی، تالشی و گیلکی). فرهنگستان زبان‌ها و گویش‌های ایرانی، ۵، ۱۰۳-۱۲۹.
- سبزه‌علیپور، ج. و واعظی، ه. (۱۳۹۷). بررسی واژه‌بست در زبان تاتی گونه دروی. پژوهش‌های زبان‌شناسی تطبیقی، ۱۶، ۳۷-۵۹.
- ستوده، م. (۱۳۳۲). فرهنگ گیلکی. تهران: ایران‌شناسی.
- سمیعی، ا. (۱۳۷۸). گویش گیلکی و مروری اجمالی بر تاریخچه مطالعه آن. نامه فرهنگ، ۳۴، ۱۳۳-۱۳۹.
- شقاقی، و. (۱۳۷۴). واژه‌بست چیست. مجموعه مقالات سومین کنفرانس زبان‌شناسی. گردآورندگان م. دبیرمقدم و ی. مدرسی. تهران: انتشارات دانشگاه علامه طباطبائی، صص ۱۴۱-۱۵۸.
- شقاقی، و. (۱۳۹۳). مبانی صرف. تهران: سمت.
- صراحی، م. ا. و علی‌نژاد، ب. (۱۳۹۲). رده‌شناسی واژه‌بست در زبان فارسی. زبان‌شناسی و گویش‌های خراسان، ۸، ۱۰۳-۱۳۰.
- علی‌نژاد، ب. و محمدی، ص. (۱۳۹۳). واژه‌بست ضمیری در گویش کردی سورانی: تعامل با حروف اضافه. فصلنامه تخصصی زبان و ادب فارسی، ۱۸، ۷۵-۹۴.
- فیاضی، م. (۱۳۹۲). تکرار در گویش گیلکی. پژوهش‌های زبان‌شناسی تطبیقی، ۶، ۱۳۵-۱۵۹.
- کریستین سن، آ. (۱۹۹۶). گویش گیلکی رشت (پژوهشی درباره شناخت گویش‌های ایران). ترجمه ج. خماسی‌زاده (۱۳۷۴). تهران: سروش.
- مزینانی، ا.، علیزاده، ع. و شریفی، ش. (۱۳۹۵). واژه‌بست‌های مفعولی و آرایش بنیادین واژگان در زبان فارسی. جستارهای زبانی، ۶، ۴۹-۷۲.
- یارشاطر، ا. (۱۳۳۲). چند نکته درباره زبان خوارزمی. مجله دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه تهران، ۲، ۴۱-۴۹.

References

- Aikhenvald, A. Y. (2003). Typological parameters for the study of clitics, with special reference to Tariana, in *Word: A Cross-Linguistic Typology*, edited by R.N.W. Dixon and Alexandra Aikhenvald. Cambridge: Cambridge University Press. 42-78.
- Alinejad, B., & Mohammadi, S. (2015). Pronominal clitic in Surani Kurdish dialect: Agreement with preposition. *Quarterly of Persian Language and Literature*, 18:75-94. [In Persian]
- Anderson, S. (2005). *Aspects of the theory of clitics*. Oxford & New York: Oxford University Press.
- Bakhshzad- Mahmoudi, J. (2007). *Grammar of Gilaki*. Rasht, Guilakan Publisher. [In Persian]
- Christiansen, A. (1996). *Gilaki Dialect of Rasht (A Survey on Identification of Persian Dialects)*. (J, Khomami-Zade (1374), Trans), Tehran: Soroush Publisher. [In Persian]
- Comrie, B. (1989). *Language universals and linguistic typology*. Oxford: Blackwell Publisher Ltd.
- Condoravdi, C. & Kiparsky, P. (2004). Clitics and clause structure. *Journal of Greek Linguistics*, 5, 159-183.
- Dabir-Moghaddam, M. (2014). *Typology of Iranian Languages*. Tehran: SAMT.
- Fayazi, M. (2014). Reduplication in Gilaki dialect. *Researches of Contrastive Linguistics*, 6: 135-159. [In Persian]
- Gabelentz, G.V. (1891). *Die Sprachwissenschaft: Ihre Aufgaben, Methoden Und Bisherigen Ergebnisse*. Leipzig T.O. Weigel. (2nd enl.ed., Leipzig: C.H. Tauchnitz, 1901).
- Haspelmath, M., & Deyer, M.S., & Gil, D., & Comrie, B. (2005). *The world atlas of languages structure*. Oxford University Press. Inc, New York.

- Klavans, J. L. (1982). *Some problems in a theory of clitics*. Bloomington: Indiana University Linguistics Club.
- Mazinani, A., & Alizade, A., & Sharifi, Sh. (2017). Objective clitics and basic lexical order in Persian language. *Language Related Research*, 6: 49-72. [In Persian]
- Pour Hadi, M. (2007). *Gilaki language*. Tehran: Ilya Publisher. [In Persian]
- Rahmani, J., & Oruji, M.R., & Rahbar, B. (2020). Morpho-phonemic process of clitics and eliminating final consonant of Tati Dialect in Takestan according to the optimality theory. *Litratue and Local Languages of Iran*, Vol 2: 1-16. [In Persian]
- Rasekh-Mahand, M. (2010) A typological survey on pronoun clitics in Tati language. *Linguistic Reasech*, 1, 1-10. [In Persian]
- Rastorgueva, V.S., Kerimova, A.A., Mamedzade, A.K., Pireiko, L.A., & Edel'man, D.I. (2012). *The Gilaki language*. (English translation, editing and expanded content by R.M. Lockwood) Uppsala University Press.
- Riet, V., & Veselovska, L. (1999). Clitic questionnaire. *Mouton De Gruyter*, 891-1009.
- Sabz-Alipour, J., & Nik-Gohar, S.F. (2015). Dialect lexicography (A Case Study: A survey on lexicography in Gilaki language). *Zaban-Pazhouhi*, 11: 65-96. [In Persian]
- Sbaz-Alipour, J. (2016). The features of gerund among Caspian Seaboard Languages (Tati, Taleshi and Gilaki). *Academy of Iranian Languages and Dialects*, 5: 103-129. [In Persian]
- Sabz-Alipour, J., & Vaezi, H. (2019). A survey on clitics in Darvi dialect of Tati language. *Research of Contrastive Linguistics*, 16:37-59. [In Persian]
- Samiei, A.(2000). *Gilaki dialect and scanning the history of its studies*. Tehran: Nameye Farhang Publisher. [In Persian]

- Sorahi, M.A., & Alinejad, B. (2014). Typology of clitics in Persian language. *Linguistics and Dialects of Khorasan*, 8:103-130. [In Persian]
- Shaghaghi, V. (2006). What is clitic? ". *Articles of 3ed Linguistics Conference*, Compiled by Dabi-Moghaddam, M., & Modarresi, Y. , Tehran: Allame Tabatabaei University press. [In Persian]
- Shaghaghi, V. (2015). *Introduction to Morphology*. Tehran: SAMT. [In Persian]
- Sotude, M. (1953). *The Culture of Gilaki*. Tehran: Iranshenasi Publisher. [In Persian]
- Sportiche, D. (1992). *Clitic construction* , Ms, UCLA.
- Stilo, D. (2001). Gilan-languages," in *Ehsan Yarshater (Ed.), Encyclopedia Iranica Vol.10*, Fasc. 6: 660-668.
- Tegey, H. (1978). Ergativity in Pashto (Afghani)". *Pasto Quarterly*, 1,3.
- Uranovskiy, M.Y. (2000). *Iranian languages*. (A.A. Sadeghi, Trans), Tehran: Sokhan. [In Persian]
- Wackernagel, J. (1892). "ÜbereinGesetz der Indo-Germanischen Wortstellung", *Indogermanische Forschungen 1*: 333 - 436.
- Yarshater, E. (1953). Some points on Kharazmi language. *Journal of Faculty of Literature and Humanity Science of Tehran university*, 2: 41-49. [In Persian]
- Zwicky, A.M. (1977). *On clitics*. Bloomington: Indiana University Linguistics Club
- Zwicky, A.M. & Pullum, G.K. (1983). Cliticization vs. inflection: English N'T. *Language*, 3: 502-513.
- <https://www.eva.mpg.de/lingua/tools-at-lingboard/questionnaires.php>